

УДК 65.012.8+338.24

Ю. В. Масюк,

к. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-6339-3011>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.22.56

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: СУТНІСТЬ, ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ

Iu. Masiuk,

PhD in Economics, Professor, Professor of the Department of Finance,

Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University

ORGANIZATION OF SCIENTIFIC RESEARCH IN THE SYSTEM OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY: ESSENCE, TASKS AND METHODOLOGICAL APPROACHES

В статті проаналізовано особливості організації наукових досліджень в системі фінансово-економічної безпеки. Встановлено, що сутність фінансово-економічної безпеки полягає в найефективнішому використанні наявних ресурсів з метою попередження загроз і забезпечення сталого розвитку. Доведено, що організація наукових досліджень є надзвичайно важливою та необхідною, адже сприяє інтеграції інноваційних наукових розробок в систему фінансово-економічної безпеки. Це в свою чергу дає змогу розвивати і покращувати фінансово-економічну безпеку як країни в цілому, так і на рівні окремого суб'єкта господарювання. Досліджено систематизацію ключових функцій наукових досліджень в системі фінансово-економічної безпеки. Встановлено, що організація наукових досліджень в системі фінансово-економічної безпеки допомагає розробляти політику, яка спрямована на забезпечення стійкості та розвитку економіки, а також на вирішення фінансових викликів та ризиків у сучасному світі.

The article analyzes the peculiarities of the organization of scientific research in the system of financial and economic security. It has been established that the essence of financial and economic security lies in the most effective use of available resources in order to prevent threats and ensure sustainable development. It has been proven that the organization of scientific research is extremely important and necessary, because it contributes to the integration of innovative scientific developments into the system of financial and economic security. This, in turn, makes it possible to develop and improve the financial and economic security of both the country as a whole and at the level of an individual economic entity. The systematization of the key functions of scientific research in the system of financial and economic security has been studied. It has been established that the organization of scientific research in the system of financial and economic security helps to develop a policy aimed at ensuring the stability and development of the economy, as well as at solving financial challenges and risks in the modern world. In our opinion, the key indicator of ensuring the financial and economic security of all business entities without exception is the achievement of the highest efficiency, stability of its functioning and creation of prerequisites for further development through timely detection, as well as prevention of external and internal dangers and threats. The organization of the financial and economic security system at the enterprise is a complex process that includes a number of actions and measures to ensure the stability and efficiency of financial and economic activity. Business entities must be prepared to respond to these threats by developing risk management strategies and ensuring financial stability in the face of change.

Summarizing the results of the conducted research, we emphasize that the organization of scientific research in the system of financial and economic security is an important component of ensuring the stability and successful activity of economic entities. Scientific research allows for a deeper understanding of financial risks, effective financial management, and the development of strategies to overcome financial challenges.

Ключові слова: дослідження, наука, фінансово-економічна безпека, наукові дослідження, методологія, суб'єкти господарювання.

Key words: research, science, financial and economic security, scientific research, methodology, business entities.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних кризових умовах функціонування фінансово-економічна безпека набуває особливого сенсу та провідної ролі у розвитку вітчизняних підприємств. Фінансово-економічна безпека суб'єкта господарювання є комплексним поняттям і пов'язана не лише із внутрішнім станом самого підприємства а й з іншими суб'єктами з якими підприємство взаємодіє. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства полягає в найефективнішому використанні наявних ресурсів з метою попередження загроз і забезпечення сталого господарювання підприємства в реальному часі та в перспективі. Виявлення загроз — одне з найважливіших завдань забезпечення фінансово-економічної безпеки. Загрозою є конкретизована форма небезпеки чи комплекс умов, котрі представляють небезпеку для суб'єкта господарювання. Враховуючи вищенаведене варто зазначити, що організація наукових досліджень в даній галузі є надзвичайно важливою та необхідною, адже сприяє інтеграції інноваційних наукових розробок в систему фінансово-економічної безпеки. Це в свою чергу дає змогу розвивати і покращувати фінансово-економічну безпеку як країни в цілому, так і на рівні окремого суб'єкта господарювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематику організації наукових досліджень в системі фінансово-економічної безпеки розглядали у своїх наукових працях як вітчизняні так і зарубіжні науковці серед яких можна виокремити таких: Ареф'єва О.В. [4], Бак Н.А. [8], Вівчар О.І. [1], Галайко Н.В. [10],

Заросило В.О. [9], Зубок М.І. [2], Ільчук В. [5], Кириленко О. П. [3], Кузенко Т.Б. [4], Марусяк Н.А. [8], Письменний В.В. [3], Рубцов В.С. [2], Садчиков В. [5], Цвайг Х.І. [10], Яременко С.М. [2].

Враховуючи вагомий внесок науковців у дослідження і розвиток організації наукових досліджень в системі фінансово-економічної безпеки певна кількість актуальних питань до цього часу залишається малодослідженою, та потребує ґрунтовних наукових досліджень.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті полягає у дослідженні сутності, завдань і методичних підходів до організації наукових досліджень в системі фінансово-економічної безпеки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В складних реаліях сьогодення наукова діяльність генерує в собі весь комплекс теоретичних, методологічних та емпіричних знань про навколишній світ. Сьогодні ми бачимо це відображення у величезній кількості знань, якими володіє сучасна наукова спільнота. Настав час усвідомлення того, що інтелектуальний потенціал нації та багатовекторність її розвитку є рушійною силою суспільного прогресу, для якого місце держави у світовому науковому просторі визначається формами виробництва, використання та розповсюдження знання. Це організована за певними принципами сукупність знань, реальний зв'язок суджень, передбачень і проблем дійсності та окремих її сфер чи аспектів. У нових соціально-економічних умовах зростає інтерес до нових знань та наукових досліджень. Розвиток нау-

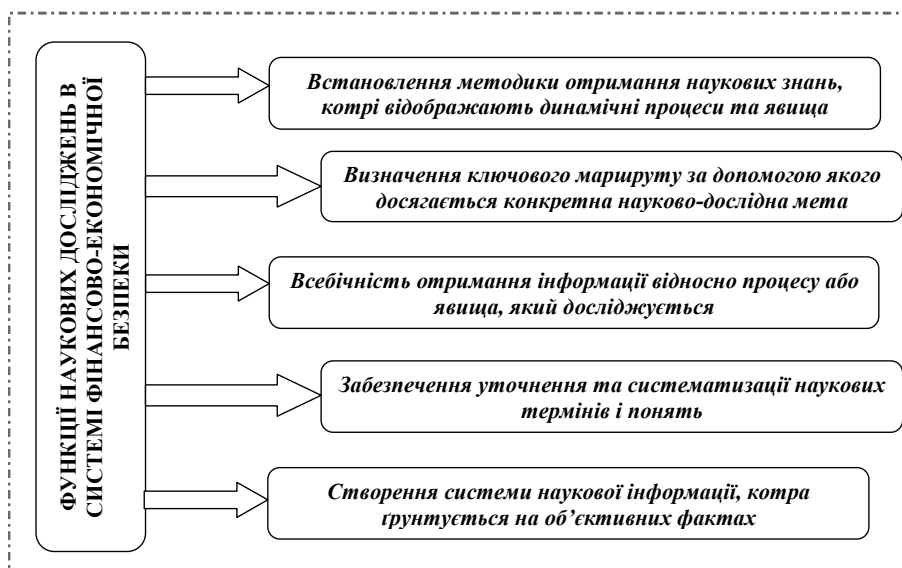

Рис. 1. Систематизація ключових функцій наукових досліджень в системі фінансово-економічної безпеки

Джерело: сформовано автором на основі [3, с. 124].

кової діяльності в галузі фінансово-економічної безпеки все частіше стикається з недостатнім дослідженням системи методологічних і методичних знань, що є досить серйозною проблемою для сучасних науковців. Швидке зростання частки науки у всіх без виключення галузях світової економіки спонукає спеціалістів мати високий рівень теоретичної підготовки і практичних навичок у сфері організації та реалізації наукових досліджень. Прийняття рушієних управлінських рішень можливе тільки за рахунок застосування значних обсягів знань, котрі можливо залучити до процесу здійснення і інтерпретації наукових досліджень.

На рисунку 1 представлена систематизація ключових функцій наукових досліджень в системі фінансово-економічної безпеки.

На думку Вітчар О.І.: "забезпечення належного рівня безпеки бізнесу є однією із фундаментальних засад підтримання його життєздатності в умовах динамічного економічного середовища. Безпека бізнесу — це основа збереження стійких конкурентних позицій, передумова ефективного функціонування та стабільного розвитку суб'єкта господарювання. Отож, управління безпекою є невід'ємним елементом культури ведення бізнесу, а згідно з сучасним поглядом якості бізнесу в цілому. Якість бізнесу визначається такими основними елементами: економічна ефективність; соціальне спрямування; безпека" [1, с. 120].

Ми погоджуємося з твердженням таких авторів, як Зубок М.І., Рубцов В.С., Яременко С.М.

стосовно того, що: "загалом безпека бізнесу — це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найефективніше їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам. Основними функціональними елементами безпеки бізнесу є: захист комерційної таємниці й конфіденційної інформації; комп'ютерна безпека; внутрішня безпека; безпека будівель і споруд; фізична безпека; технічна безпека; безпека зв'язку; безпека перевезень вантажів і осіб; екологічна безпека; та ін." [2, с. 55].

На нашу думку, ключовим показником досягнення фінансово-економічної безпеки усіх без виключення господарюючих суб'єктів виступає одержання найбільшої ефективності, стабільного існування та встановлення умов для перспективного розвитку за рахунок вчасного виявлення, і боротьби із зовнішніми та внутрішніми загрозами.

Розглянемо більш детально різні погляди до трактування сутності поняття "фінансово-економічна безпека".

На думку Ареф'євої О.В., та Кузенко Т.Б.: "сутність самого поняття безпеки — економічної та фінансової, як однієї з її підсистем, полягає в якісній характеристиці системи, яка забезпечує нормальні умови діяльності, відповідність розробленій стратегії, досягнен-

Рис. 2. Модель організації системи фінансово-економічної безпеки підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [7].

ня цілей, а також здатність протистояти різним загрозам, у разі їх виникнення, і швидко відновлювати втрачені економічні позиції" [4, с. 99].

Ільчук В., Садчиков В. наголошують на тому, що: "фінансово-економічна безпека Це не тільки захищеність капіталу підприємств, організацій, установ, але і їх готовність створювати нові механізми реалізації фінансових угод, захисту прав усіх учасників фінансових відносин, а також упорядкування і здійснення контролю за фінансово-економічними потоками та відповідний рівень страхування різного роду непередбачуваних ризиків" [5, с. 210].

Бланк І.О. акцентує увагу на тому, що "фінансово-економічна безпека підприємства являє собою кількісно та якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії та створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному та перспективному періодах" [6, с. 24].

Барановський О.І., зазначає, що "фінансово-економічна безпека підприємства — це рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення

його потреб і виконання наявних зобов'язань, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування та економічне зростання" [7, с 122].

Враховуючи вищезазначене, наголосимо на тому, що фінансово-економічна безпека суб'єктів господарювання окреслюється динамічністю, оскільки ризики та загрози можуть атакувати підприємство не лише шляхом зовнішнього впливу, але й через внутрішні процеси та елементи господарювання, як, наприклад, через персонал. Тому економічна безпека підприємства безпосередньо взаємодіє із системою заходів комплексного характеру, спрямованих на ослаблення та ліквідацію факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що негативно впливають, а також спрямовані на закріплення поточного рівня фінансово-економічної безпеки підприємства та її підвищення, відповідно до стратегічного плану.

Зауважимо, що організація наукових досліджень в системі фінансово-економічної безпеки допомагає розробляти політику, яка спрямована на забезпечення стійкості та розвитку економіки, а також на вирішення фінансових викликів та ризиків у сучасному світі.

Організація системи фінансово-економічної безпеки на підприємстві це складний процес, який включає в себе ряд дій та заходів для забезпечення стабільності та ефективності фінансово-економічної діяльності. На рисунку 2 представлено модель організації системи фінансово-економічної безпеки підприємства.

Марусяк Н.А. та Бак Н.А. доречно наголошували на тому, що: "фінансово-економічна безпека підприємств є сьогодні об'єктом постійної і досить пильної уваги з боку власників і топ-менеджменту. Загрози активно проявляються в недовірі інвесторів і вкладників до фінансової системи, до системи підприємницького менеджменту, в консервативній політиці підприємців з позиції використання фінансових і страхових можливостей українського ринку. Макроекономічними загрозами для фінансової безпеки підприємств також є: обмежено сформована інфраструктура інвестиційного ринку в результаті його нерівномірного, нестабільного розвитку, що характеризується відсутністю різноспрямованих розвинутих кредитно-фінансових інститутів, низькою диверсифікацією ринку, нестабільністю законодавства, стримуючим формування механізму ринкової конкуренції в економічній сфері, відсутністю комплексного підходу до обліку та аналізу ризиків як державою, так суб'єктами економіки в цілому. До числа найважливіших мікроекономічних чинників, що діють на рівні конкретного підприємства, слід віднести некомпетентну, необережну політику з позиції реалізації системи фінансової безпеки, як з боку управлінського персоналу, так і з боку фахівців різних підрозділів" [8, с. 111].

Забезпечення фінансово-економічної безпеки може ускладнюватися за рахунок різноманітних загроз та ризиків.

Заросило В.О. запропонував розділити ризики на декілька рівнів: "до першого рівня він відносить організаційні ризики, як-от: некваліфіковане управління підрозділами і підприємствами в цілому, низька дисципліна праці, розголошення інформації, яка становить комерційну таємницю і впливає на стан фінансової безпеки. До другого рівня — недоліки у плануванні та стратегії діяльності підприємств: це помилки у стратегічному плануванні, некваліфікована маркетингова політика, прорахунки в ціновій політиці, неефективна робота внутрішнього аудиту та інших перевірок, непродумані угоди, які впливають на фінансову безпеку. До третього рівня відносяться технічні причини виникнення загроз для фінансової безпеки: слабке технічне забезпечення підприємств,

відсутність як планів, так і практичних кроків щодо модернізації, застарілі технологічні процеси, перевищення витрат газу, електричної та інших видів енергомістких матеріалів" [9, с. 18].

За твердженням Цвайг Х.І. і Галайко Н.В.: "за можливістю здійснення загрози фінансово-економічній безпеці можна поділити на реальні та потенційні. Реальні загрози існують об'єктивно в досліджуваній період часу або з достатньо великою ймовірністю здатні виникнути в наступні періоди, тобто їх реалізація є немінучою. Потенційні загрози можуть настати під час реалізації певних суб'єктивних чи об'єктивних умов" [10, с. 183].

Суб'єкти господарювання мають бути готовими відповідати на ці загрози шляхом розробки стратегій управління ризиками та забезпечення фінансової стійкості в умовах змін.

Аналізуючи вищенаведене в контексті тематики даного дослідження акцентуємо увагу на тому, що організація наукових досліджень в системі фінансово-економічної безпеки є важливою для розвитку і забезпечення стабільності господарюючих суб'єктів, економіки та фінансової системи країни. Пропонуємо розглянути ключові аспекти організації наукових досліджень в системі фінансово-економічної безпеки:

1. Визначення пріоритетів: першочергово необхідно визначити ключові аспекти фінансово-економічної безпеки, які потребують дослідження. Це може включати фінансову стійкість, управління державним боргом, монетарну політику, ризики фінансового ринку і т.д.

2. Формування дослідницької групи: створення кваліфікованої команди дослідників, які мають експертні знання у обраних галузях.

3. Збір та аналіз даних: забезпечення доступу до необхідних даних і їх подальший аналіз. Важливо розробити методології для оцінки фінансових ризиків і ідентифікації проблем.

4. Використання наукових методів: застосування наукових методів дослідження, таких як статистичний аналіз, моделювання, кейс-стаді, експертні опитування та інші.

5. Розробка рекомендацій: на основі результатів дослідження розроблення конкретних рекомендацій для регуляторів з метою підвищення фінансової стабільності та безпеки.

6. Поширення результатів: публікація результатів дослідження в наукових журналах, звітах, інтернет-ресурсах та інших медіа для розповсюдження інформації та пропаганди рекомендацій.

Все вищенаведене, на нашу думку, допомагає забезпечити фінансову стабільність та роз-

виток господарюючих суб'єктів, економіки тим самим зменшуючи ризики і покращуючи управління фінансовими ресурсами.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Підсумовуючи результати проведеного дослідження наголосимо на тому, що організація наукових досліджень в системі фінансово-економічної безпеки є важливим компонентом забезпечення стійкості та успішної діяльності суб'єктів господарювання. Наукові дослідження дозволяють глибше розуміти фінансові ризики, ефективно керувати фінансами та розробляти стратегії для подолання фінансових викликів. Вони допомагають ідентифікувати та аналізувати загрози, з якими підприємство може стикатися, і розробляти відповідні заходи для забезпечення фінансової безпеки. Такий науковий підхід допомагає підприємству бути готовим до змін, уникати негативних наслідків фінансових ризиків і зберігати стабільність у довгостроковій перспективі. Перспективним напрямом подальших досліджень стане аналіз фінансової стійкості суб'єктів господарювання в системі організації наукових досліджень.

Література:

1. Вівчар, О.І. Прагматизм прискорення бізнесу при моніторингу його економічної безпеки в контексті трансформаційних змін. Сталый розвиток економіки. Міжнародний науково-виробничий журнал. 2014. № 1. С. 194—199.
2. Зубок М.І., Рубцов В.С., Яременко С.М. Економічна безпека суб'єктів підприємництва: навчальний посібник за ред. М.І. Зубка. К., 2012. 226 с.
3. Кириленко О. П., Письменний В. В. Основи наукових досліджень у схемах і таблицях: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 228 с.
4. Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 1 (91). С. 98—103.
5. Ільчук В., Садчиков В. Шляхи підвищення фінансово-економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. 2013. № 2 (66). С. 209—217.
6. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. К., Эльга, Ника-Центр, 2004. 784 с.
7. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні. Методологія оцінки та механізми забезпечення. К.: КНТЕУ, 2004. 759 с.

8. Марусяк Н.Л., Бак Н.А. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі. Економіка та держава. 2022. № 2. С. 109—113.

9. Заросило В.О. Загрози фінансовій безпеці та їх класифікація. Наукові праці МАУП. 2017. Вип. 52 (1). С. 17—22.

10. Цвайг Х.І., Галайко Н.В. Загрози фінансовій безпеці підприємства та шляхи їх усунення. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 11. С. 181—185.

References:

1. Vivchar, O.I. (2014), "Pragmatism of business acceleration while monitoring its economic security in the context of transformational changes", *Stalyj rozvytok ekonomiky. Mizhnarodnyj naukovo-vyrobnychyj zhurnal*, vol. 1, pp. 194—199.

2. Zubok, M.I., Rubtsov, V.S. and Yaremenko, S.M. (2012), *Ekonomichna bezpeka sub'iektiv pidpriemnytstva* [Economic security of business entities], Kyiv, Ukraine.

3. Kyrylenko, O. P. and Pys'mennyj, V. V. (2013), *Osnovy naukovykh doslidzhen' u skhemakh i tablytsiakh* [Fundamentals of scientific research in diagrams and tables], TNEU, Ternopil', Ukraine.

4. Arefieva, O. V. and Kuzenko, T. B. (2009), "Economic bases of formation of financial component of economic security", *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 1 (91), pp. 98—103.

5. Il'chuk, V. and Sadchykov, V. (2013), "Ways to increase the financial and economic security of agrarian business enterprises", *Visnyk Chernihiv's'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytet*, vol. 2 (66), pp. 209—217.

6. Blank, I. A. (2004), *Upravlenie finansovoy bezopasnost'yu predpriyatiya* [Enterprise financial security management], Nika Center: Elga, Kyiv, Ukraine.

7. Baranovskyi, O. I. (2004), *Finansova bezpeka v Ukraini. Metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia* [Financial security in Ukraine. Assessment methodology and security mechanisms], KNTEU, Kyiv, Ukraine.

8. Marusiak, N.L. and Bak, N.A. (2022), "Financial security of the enterprise and threats of its loss in the modern economic environment", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 2, pp. 110—113.

9. Zarosylo, V.O. (2017), "Threats to financial security and their classification", *Naukovi pratsi MAUP*, vol. 52 (1), pp. 17—22.

10. Tsvajh, Kh.I. and Halajko, N.V. (2016), "Threats to the financial security of the enterprise and ways to eliminate them", *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 11, pp. 181—185.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2023 р.